

Η κρίση και ο αδύναμος εκσυγχρονισμός

Γιώργος Σιακαντάρης
03/05/2010

Πολλοί παραδέχονται σήμερα (κατόπιν εορτής!), πόσο δίκιο είχε ο Αλέκος Παπαδόπουλος όταν στα τέλη του 2008, στο βιβλίο του «Στα βήματα του Έστερναχ» και στα επόμενα άρθρα του, προειδοποιούσε για τον «δημοσιονομικό εφιάλτη» που απειλούσε τη χώρα. Πολλοί λιγότεροι όμως πρόσεξαν πως ο Α. Παπαδόπουλος, στα ίδια αυτά κείμενά του, μιλούσε επίσης για την αναγκαιότητα και επικαιρότητα του αιτήματος του εκσυγχρονισμού. Σήμερα, που οι αναλύσεις για τη δημοσιονομική και οικονομική κρίση «δίνουν και παίρνουν», καταδεικνύεται ταυτοχρόνως πως η βαθύτερη αιτία αυτής της κρίσης εντοπίζεται στην ιστορική συγκρότηση του ελληνικού κοινωνικού σχηματισμού, όπου βασικές αρχές της νεωτερικότητας και του εκσυγχρονισμού, θεωρήθηκαν το λιγότερο ως μη συνάδουσες με τον ελληνικό κοινοτικό τρόπο ζωής, ή, κατ' άλλους, ταυτίστηκαν με τις αρχές του καπιταλισμού. Φτιάξαμε μια κοινωνία που δεν καταναλώνει μόνο περισσότερα απ' όσα παράγει, αλλά και που δεν ενδιαφέρεται να παράγει. Γιατί η οποιαδήποτε παραγωγή θέλει σχέδιο, συνέπεια, επιλογή μέσων, ορθολογική στόχευση, προγραμματισμό και αξιολόγηση.

**Η επίκληση του εκσυγχρονισμού
παρέμεινε σε ένα διακηρυκτικό
επίπεδο, αφού δεν κατόρθωσε να
προκαλέσει έναν άνεμο δημιουργικής
ανάτασης στο κοινωνικό σώμα.**

Νεωτερικές και εκσυγχρονιστικές αρχές, που στη χώρα μας ταυτίστηκαν είτε με τον «ψυχρό ορθολογισμό» της Δύσης, είτε με τις αρχές της αστικής τάξης και του προτεσταντισμού. Και επειδή είμαστε μια κοινωνία που θέλουμε να ζούμε σαν αστοί, αλλά να μη λειτουργούμε και ως τέτοιοι, την άρνησή μας να στηρίξουμε αυτές τις αρχές την νομιμοποιήσαμε με τα ιδεολογήματα της ελληνικής ιδιαιτερότητας και της ορθόδοξης πίστης μας, η οποία, στη θέση της προτεραιότητας του ατόμου τοποθετεί την κοινότητα. Ξεχάσαμε βέβαια πως πολύ πριν από τους ελληνορθόδοξους, οι δυτικοί συντηρητικοί και αντιδραστικοί στοχαστές μιλούσαν για την προτεραιότητα της κοινότητας, της φυλής, του αίματος έναντι του ατόμου και του δικαίου του εδάφους.

Το κυρίαρχο επιστημονικό παράδειγμα στη χώρα μας, επιχειρεί να εξηγήσει τις δυσλειτουργίες του ελληνικού κοινωνικού σχηματισμού προσφεύγοντας στην ισχυρή

θέση της κομματοκρατίας και του πελατειακού κράτους. Το κυρίαρχο όμως μειονέκτημα της ελληνικής κοινωνίας, δεν είναι τα δήθεν ισχυρά κόμματα και συνδικάτα, αλλά η απουσία εκείνων των ταξικών και κοινωνικών δυνάμεων και των συναδουσών σ' αυτές ελίτ, που θα άλλαζαν το παραγωγικό και πολιτιστικό πρότυπο της χώρας. Ένα πρότυπο που οδήγησε τη χώρα στην κατάσταση που βρίσκεται σήμερα. Τα κόμματα και τα συνδικάτα λειτουργούν με πελατειακό τρόπο και με λαϊκίστικες εγκλήσεις, γιατί ακριβώς επειδή είναι αδύναμα, τοποθετούν πάνω απ' όλα το πολιτικό κόστος.

Κυρίαρχη αιτία, κατά τη γνώμη μου, της σημερινής απαξίωσης της χώρας και του δυναμικού της, είναι αφενός η νεφελώδης και πολυσθενική κοινωνικο-ταξική της σύνθεση και ο συνδεδεμένος με αυτή τη σύνθεση πολιτισμικός δυϊσμός. Αυτός ο δυϊσμός μεταξύ ορθού λόγου και ενστικτώδους συναισθηματισμού, ατόμου και κοινότητας, δικαίου του εδάφους και δικαίου του αίματος, προγραμματισμού και αυθορμητισμού, μετέτρεψε ένα φυσιολογικό αίτημα, όπως ο εκσυγχρονισμός, σε πολιτική μορφή. Έτσι, εκεί που η Αριστερά αγωνιζόταν πάντα υπέρ του εκσυγχρονισμού (που βεβαίως προνοεί για όσους δεν μπορούν να ανταπεξέλθουν στις απαιτήσεις του), βρέθηκε να δαιμονοποιεί τη νεωτερικότητα και τον εκσυγχρονισμό.

Στην Ελλάδα, η συζήτηση για τον εκσυγχρονισμό ως θεωρητική έννοια με πολιτικό περιεχόμενο, ξεκίνησε στα τέλη της δεκαετίας του '80 και στις αρχές του '90. Σ' αυτό το διάστημα, η δυναμική του αιτήματος του εκσυγχρονισμού διαπέρασε ενστικτωδώς την ελληνική κοινωνία και μεταφράστηκε εκλογικά σε στήριξη εκείνων των δυνάμεων που επικαλέσθηκαν την αναγκαιότητά του. Αυτή όμως η πολιτική πλειοψηφία, δεν μετουσιώθηκε σε κοινωνική, αφού δεν ασκήθηκε καμιά διαπλαστική πολιτική προς την κοινωνία των πολιτών. Η επίκληση της τελευταίας παρέμεινε σε ένα διακηρυκτικό επίπεδο, αφού δεν κατόρθωσε να πνεύσει ένα άνεμο δημιουργικής ανάτασης στο κοινωνικό σώμα, δεν κατόρθωσε δηλαδή να πείσει ότι ο εκσυγχρονισμός δεν είναι μια διαδικασία που ρυθμίζεται με τον αυτόματο πιλότο, ή στη βάση μιας πολιτικής τεχνοκρατικών και από τα πάνω ρυθμίσεων.

Οι αιτίες αυτής της αδυναμίας, αποτυπώνονται σε πολλαπλά επίπεδα που αγγίζουν τους προαναφερθέντες ιστορικούς αναχρονισμούς, οι οποίοι διέπουν τη λειτουργία του κοινωνικού μας συστήματος και τις ιδεολογικές συνιστώσες πρόσληψης των πραγματικών δεδομένων. Οφείλονται όμως και σε υποκειμενικές παραλείψεις, που αφορούν στην ταύτιση του εκσυγχρονιστικού εγχειρήματος με τεχνοκρατικές και διαχειριστικές λογικές, με τις αδυναμίες του πολιτικού υποκειμένου που ανέλαβε την υλοποίηση του εγχειρήματος και το οποίο εκυριαρχείτο από εθνικό-λαϊκίστικες «εγκλίσεις» και από την έλλειψη κατάλληλων θεωρητικών επεξεργασιών.

Το ελληνικό εκσυγχρονιστικό πρόταγμα, είναι βεβαρημένο με ιστορικές ορίζουσες η άγνοια των οποίων το έπληξε καίρια. Στις δυτικές κοινωνίες, η επικράτηση της νεωτερικότητας ακολούθησε τρεις φάσεις ανάπτυξης. Στην πρώτη φάση, ολοκληρώθηκε η εκβιομηχάνιση και η εκκοσμίκευση του κράτους, κυρίως μέσα από το διαχωρισμό της εκκλησίας από το κράτος. Η διαδικασία αυτή ολοκληρώθηκε στα τέλη του 19ου αιώνα και στις αρχές του 20ού. Στη δεύτερη φάση, τέθηκαν οι βάσεις για την συνολική επικράτηση του τριμερούς κοινωνικού συμβολαίου (μεσοπόλεμος), που αποτέλεσαν την προϋπόθεση για την επικράτηση του κράτους πρόνοιας και του ορθολογικό-νομικού καθεστώτος νομιμοποίησης της εξουσίας (μεταπολεμική περίοδος). Η δε σημερινή τρίτη φάση, σηματοδοτείται από τις διαδικασίες μετάβασης στην παγκοσμιοποιημένη οικονομία και στις μετα-καπιταλιστικές κοινωνίες

(αναδιαρθρωμένος και ανανεωμένος κατ' ουσία καπιταλισμός).

Η ιδιαιτερότητα του αδύναμου ελληνικού εκσυγχρονισμού, έγκειται στο γεγονός πως καλείται να υλοποιήσει και τις τρεις φάσεις στην ίδια χρονική περίοδο. Αδυναμία που σήμερα επιτείνεται δραματικά και από το γεγονός της δημοσιονομικής, οικονομικής και παραγωγικής κατάρρευσης. Το αίτημα του εκσυγχρονισμού, αν και αποτελεί δρόμο σωτηρίας για τη χώρα, θα παραμείνει αδύναμο και μειοψηφικό αν εξακολουθήσει να γίνεται αντιληπτό ως μια διαδικασία τεχνοκρατικών ρυθμίσεων και όχι ως μια συγκρουσιακή επιλογή κατά κατεστημένων συμφερόντων και ιδεοληψιών. Γιατί ουσιαστικά, πίσω από αυτό το αίτημα, στοιχίζονται οι αρχές της νεωτερικότητας.

Στο μυθιστόρημα του Νίκου Θέμελη «Ανατροπή», οι κεντρικοί ήρωες, ο Θωμάς και η Ελένη, εκφράζοντας τις αρχές του πρώιμου Διαφωτισμού, πράττουν έτσι ώστε η συμπεριφορά τους να μη βλάπτει τους άλλους. Αυτό απαιτήθηκε (αλλά δυστυχώς δεν εφαρμόστηκε πάντα) και στο πρώτο στάδιο του ελληνικού πολιτικού εκσυγχρονισμού. Στην «Αναζήτηση», όμως, ο Νικόλας ενεργεί με τρόπο που αρμόζει στην καντιανή κατηγορική αρχή «πράττε έτσι, ώστε η ρυθμιστική αρχή της βούλησής σου να μπορεί συγχρόνως να καταστεί καθολικός νόμος». Αυτή η αρχή οφείλει να αποτελέσει και τον πλοηγό για την περαιτέρω πλεύση του εκσυγχρονισμού στη χώρα μας. Και ας μη γελάσουν μερικοί, όπως γελούσαν όταν κάποιοι προειδοποιούσαν πως έρχεται τεράστια δημοσιονομική κρίση, αλλά η χώρα μακροπρόθεσμα μπορεί να σωθεί μόνο όταν ο εκσυγχρονισμός γίνει κοινός τόπος για την πλειοψηφία της κοινωνίας και της ελίτ.

Εκτύπωση στις 03/05/2010

Από την ιστοσελίδα **Μεταρρύθμιση**

www.metarithmisi.gr/el/sx_printText.asp?textID=1124